

انجمن علمی فقه‌برزای تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌برزای تطبیقی

Electronic and Traditional Theft in Iranian Criminal Law

Alireza Milani ¹, Saeideh Yari ^{2*}

1. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran.

2. PhD Student of Criminal Law and Criminology, Shahre Qods Branch, Islamic Azad University, Shahre Qods, Iran. (Corresponding Author)

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 131-142

Corresponding Author's Info

ORCID: 0009-0003-4665-5678

TELL: +982144025467

Email: saeideh_yari@yahoo.com

Article history:

Received: 12 Oct 2022

Revised: 08 Dec 2022

Accepted: 11 Dec 2022

Published online: 20 Feb 2023

Keywords:

Electronic Theft, Traditional Theft, Data.

ABSTRACT

Today, theft is recognized as one of the oldest crimes against property and property in Iranian criminal law. The legislator has committed many articles in the Islamic Penal Code to criminalize and punish traditional theft, which shows the lawmaker's special attention to dealing with these crimes, In contrast, assigning a substance to the crime of electronic theft and a mild punishment for it is strange, and over time it becomes clear that they are among the fundamental problems and ambiguities of computer crime law. The purpose of this paper is to analyze and describe the elements constituting the crime of theft and comparing electronic theft with traditional theft and addressing the mens rea and analyzing its penalties. In the present article, we analyze Iran's criminal code in the crime of theft using descriptive and analytical method. The findings of the research indicate that there is no fundamental difference between electronic theft and traditional robberies, and the components of both crimes are the same, with the fact that the only differences between these two crimes are differences in the environment of the occurrence of these two crimes.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article: Milani, A & Yari, S (2023). " Electronic and Traditional Theft in Iranian Criminal Law" . *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 2(5): 131-142.

انجمن علمی فقه‌های تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌های تطبیقی

www.jccj.ir

فصلنامه فقه‌های تطبیقی

دوره دوم، شماره پنجم، اسفند ۱۴۰۱

جرم سرقت الکترونیکی و سرقت به شیوه سنتی در حقوق کیفری ایران

علیرضا میلانی^۱، سعیده یاری^{۲*}

۱. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران.

۲. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، شهر قدس، ایران. (نویسنده مسؤؤل)

چکیده

امروزه جرم سرقت به‌عنوان یکی از قدیمی‌ترین جرایم علیه اموال و مالکیت در حقوق کیفری ایران به رسمیت شناخته شده است. قانونگذار با اختصاص مواد فراوانی در قانون مجازات اسلامی به جرم‌انگاری و مجازات سرقت به روش سنتی پرداخته است که نشان دهنده توجه ویژه قانونگذار به مقابله با این جرایم می‌باشد، اما در مقابل، اختصاص یک ماده به جرم سرقت الکترونیکی و مجازات خفیف برای آنها محل تأمل است و با گذشت زمان معلوم می‌گردد که هم جرم‌انگاری و هم عدم تفکیک مصادیق این جرایم و اختصاص مجازات متناسب، همگی از مشکلات و ابهامات اساسی قانون جرایم رایانه‌ای می‌باشند. هدف این نوشتار، تحلیل و توصیف ارکان تشکیل دهنده جرم سرقت و تطبیق سرقت الکترونیکی با سرقت از طریق سنتی و پرداختن به عنصر روانی و تحلیل و تشریح مجازات‌های اختصاص داده شده برای سرقت رایانه‌ای است. در نوشتار حاضر با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی قوانین کیفری ایران را در جرم سرقت مورد واکاوی قرار می‌دهیم. یافته‌های تحقیق حاکی از این است که بین سرقت‌های الکترونیکی و سرقت‌های که به روش سنتی انجام می‌شود تفاوت ماهوی وجود ندارد و ارکان تشکیل دهنده هر دو جرم یکی است؛ با این قید که تنها تفاوت‌هایی که این دو جرم با هم دارند تفاوت در محیط وقوع این دو جرم است.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۳۱-۱۴۲

اطلاعات نویسنده مسؤؤل

کد ارکید: ۵۶۷۸-۴۶۶۵-۳۰۰۳-۰۰۰۹-۰۰۰۰

تلفن: ۰۲۵۴۶۷۰۲۸۲۱۴۴+۹

ایمیل: saeideh_yari@yahoo.com

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۲۰

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۲/۰۱

واژگان کلیدی:

سرقت الکترونیکی، سرقت به شیوه

سنتی، داده.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد، تغییر جزئی و کار روی حاضر به صورت غیرتجاری را دارند.

© تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده می‌باشد.

مقدمه

جرم سرقت یکی از مهم‌ترین جرایم علیه اموال و مالکیت است. این جرم نسبت به سایر جرایم، از منظر اصول و قواعد اخلاقی، احکام الهی و قوانین موضوعه رفتاری ناپسند، ممنوع و مستحق مجازات است. امروزه در اکثر کشورهای جهان به دلیل گوناگونی جرم سرقت، مجازات‌های متفاوتی نیز برای هر یک در نظر گرفته شده است. به عنوان مثال سرقت از بانک‌ها، سرقت اموال عمومی، سرقت داده‌ها و... همواره در قوانین کیفری ایران و قانون جرایم رایانه‌ای، مقررات مربوط به جرم سرقت، دچار تغییرات بسیاری شده است و به دنبال این تحولات به وجود آمده، سوالات و ابهاماتی درخصوص تعریف جرم سرقت به روش سنتی و مقررات آن و ربودن مال غیر و تفاوت آن با جرم سرقت الکترونیکی به وجود آمده است. جرایم رایانه‌ای جرایم جدیدی هستند که قانونگذار در سال ۱۳۸۲ با تصویب قانون تجارت الکترونیکی و در سال ۱۳۸۸ با تصویب قانون جرایم رایانه‌ای به مقابله با این جرایم پرداخته است. برخی از این جرایم همچون سرقت، کلاهبرداری، جاسوسی ... به دو روش سنتی و الکترونیکی و برخی دیگر نیز مانند هک کردن یا دسترسی غیرمجاز فقط به صورت الکترونیکی ارتکاب می‌یابند. بنابراین آنچه اهمیت این پژوهش را بیش از پیش نمایان می‌سازد تطبیق عناصر تشکیل دهنده جرم سرقت الکترونیکی با سرقت به روش سنتی است. پرسش پژوهش حاضر این است که ارکان تشکیل دهنده جرم سرقت به روش سنتی و سرقت الکترونیکی در حقوق کیفری ایران به چه صورت می‌باشد؟ فرضیه نوشتار بدین صورت قابل طرح است که ارکان تشکیل دهنده این جرایم با هم متفاوت است هرچند بعضاً شباهت‌های به هم دارند. تحقق جرم سرقت به روش سنتی مستلزم انجام فعلی از قبیل ربایش، برداشتن، گرفتن مال دیگری بدون رضایت و اطلاع مالک یا متصرف آن مال است و تحقق جرم سرقت الکترونیکی مستلزم گرفتن مال دیگری از حرز به طور پنهانی و بدون حق در فضای مجازی است.

تألیفات متعددی درخصوص سرقت الکترونیکی و سرقت به روش سنتی انجام شده است. امیر وطنی و همکاران (۱۳۹۶)،

در مقاله‌ای به مطالعه ماهیت و عوامل مؤثر بر وقوع سرقت پرداخته است. سیدنعمت اله حسینی (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای به بررسی احکام سرقت رایانه‌ای در نظام کیفری ایران پرداخته است. حسین جیبا و همکاران (۱۴۰۰)، در مقاله‌ای به مطالعه تطبیقی سرقت در فضای مجازی و سنتی پرداخته‌اند. اما در پژوهش‌های انجام شده در باب همین موضوع توجه چندانی به بررسی تطبیقی ارکان تشکیل دهنده جرم سرقت به روش سنتی و سرقت الکترونیکی نشده است که در این نوشتار به آن پرداخته می‌شود و از نوآوری‌های نوشتار حاضر محسوب می‌شود. در راستای بررسی پرسش و فرضیه مورد اشاره ابتدا مفهوم جرم سرقت و در ادامه ارکان سه گانه جرم سرقت و سپس تطبیق شرایط حد سرقت بر سرقت‌های الکترونیکی مورد بحث قرار می‌گیرد.

۱- مفهوم جرم سرقت

سرقت به معنای برداشتن چیزی از کسی با حيله و فریب یا در خفا و پنهانی است (معلوف، ۱۳۸۰: ۴۶۹). همچنین آمده است که «السَّرِقَةُ أَخْذُ مَا لَيْسَ لَهُ أَخْذُهُ فِي خَفَاءٍ» برداشتن مخفیانه چیزی توسط کسی است که حق برداشت آنها را نداشته باشد (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲: ۴۰۸). تعریف اصطلاحی سرقت عبارت است از ربودن مال دیگری به طور پنهانی. این تعریف برگرفته از متون فقهی است که با بررسی این متون مشخص می‌شود که فقها آن را برای سرقت حدی به کار برده‌اند (وزیری و ارشاد حسینی، ۱۳۹۶: ۷۲).

در مقررات ایران قبل از انقلاب، در قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴ جرم سرقت تعریف نشده بود و تعریف آن به عرف واگذار شده بود. پس از انقلاب، قانونگذار نخست در ماده ۲۱۲ قانون حدود و قصاص ۱۳۶۱ و پس از آن در ماده ۱۹۷ قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ و در آخرین مرحله در ماده ۲۶۷ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ به تبعیت از نظر فقها جرم سرقت را این چنین تعریف کرده است: «سرقت عبارت از ربودن مال متعلق به غیر است». همچنین قانونگذار در ماده ۲۶۸ همین قانون نیز شرایطی را بیان کرده که در صورت وجود آنها سرقت حدی خواهد بود. در تعریف جرم سرقت قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ مقرر نموده بود: «ربودن مال دیگری به

مواد ۶۵۱ تا ۶۶۷ و ۵۴۴ تا ۵۵۹، ۶۸۳ و ۶۸۴ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲؛ مواد ۸۸ تا ۹۲ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ و... اما عنصر قانونی جرم سرقت الکترونیکی، زمانی که داده‌ها به وسیله سرقت فیزیکی وسایل ذخیره کننده آنها توسط شخص دیگر (از قبیل سی‌دی، فهرست‌های کاغذی، نوارها، و انواع هارد درایو) ارتکاب می‌یابد، اعمال مقررات کیفری سرقت به روش سنتی در هیچ‌کدام از نظام‌ها به مشکل خاصی بر نمی‌خورد (اولریش، ۱۳۹۰: ۱۰۱). عنصر قانونی جرم سرقت الکترونیکی ماده ۱۲ قانون جرایم رایانه‌ای است. به موجب این ماده، هر دو معیار رفتار و مجازات سرقت الکترونیکی پیش‌بینی شده است. لذا از یک طرف با ذکر عبارت «ربودن غیر مجاز داده‌های متعلق به دیگری» معیار رفتار را مشخص نموده است، و از طرف دیگر، مجازات قابل اعمال درباره این رفتار را، حبس ۹۱ روز تا ۱ سال با جزای نقدی از ۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال تا ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال یا هر دو مجازات اعلام نموده است. در اینجا قاضی مخیر است بین مجازات حبس و جریمه نقدی یکی از این دو مجازات را انتخاب کند. البته با توجه به شدت و نوع جرم قاضی می‌تواند هر دوی آنها را نیز اعمال کند.

۳- عنصر مادی جرم سرقت

یکی از ارکان تشکیل دهنده هر جرم، عنصر مادی آن است و بدون وجود عنصر مادی، هیچ جرمی محقق نخواهد شد. عنصر مادی را کلیه اجزاء جرم صرف نظر از ذهنیات مرتکب می‌دانند (میلانی، ۱۳۹۳: ۷۷). لذا عنصر مادی بیانگر رفتار مجرمانه‌ای است که باید در عالم خارج واقع شود و منجر به نتیجه مجرمانه شود. بنابراین نمی‌توان رفتار مجرمانه را تنها شامل رفتاری دانست که از مرتکب سر می‌زند بلکه ممکن است به صورت ترک فعل و یا حالت و وضعیت خاص داری وصف مجرمانه باشد (گلدوزیان، ۱۳۹۵: ۲۹۹). به حسب نوع جرایم، قانونگذار شرایط و جهات دیگری را در تحقق جرم مؤثر دانسته است که این شرایط نیز بخشی از عنصر مادی جرم را تشکیل می‌دهد. سرقت الکترونیکی همانند سرقت به روش سنتی از جمله جرایم مقید می‌باشد و عنصر مادی آن مرکب از موضوع جرم، رفتار مجرمانه و نتیجه مجرمانه است. افزون بر این، در سرقت الکترونیکی دو شرط دیگر وجود دارد

طور پنهانی»، اما در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ قانونگذار به‌درستی اقدام به حذف قید «به طور پنهانی» نموده است و آن را ذیل شروط سرقت حدی آورده است. در تعریف قانون سابق از سرقت، می‌توان گفت که اگر ربودن مال به طور علنی ارتکاب پیدا کند، عمل شخص مشمول عنوان سرقت قرار نمی‌گیرد و در نتیجه قابل مجازات نمی‌باشد. اما در تعریف سرقت الکترونیکی ماده ۱۲ قانون جرایم رایانه‌ای مقرر می‌دارد: «هرکس به طور غیرمجاز داده‌های متعلق به دیگری را بریابد، چنانچه عین داده‌ها در اختیار صاحب آن باشد...». بنابراین سرقت به روش سنتی به دو شکل تعزیری و حدی قابل ارتکاب است؛ اما سرقت الکترونیکی به دلیل وجود قاعده دراه و شبهه در حرز بودن یا نبودن کامپیوتر و اینترنت، فقط به صورت تعزیری قابلیت ارتکاب دارد، لذا نمی‌توان مجازات‌های سرقت حدی همچون قطع دست را برای سارق الکترونیکی به کار برد و نهایتاً می‌توان وی را حتی اگر به صورت پنهانی سرقت را انجام داده، به تعزیر محکوم نمود، چون مجازات قطع دست و امثالهم نمی‌تواند نتیجه مطلوبی در برخورد با سارق الکترونیکی داشته باشد زیرا وی می‌تواند با استفاده از دانش و مغز خود جرم را تکرار کند؛ هرچند برخی از فقها همچون آیت الله مکارم شیرازی و آیت الله سیستانی، نظر مخالف دارند و عنوان می‌کنند که در این حالت سرقت تحقق پیدا کرده و در صورتی که همه شرایط وجود داشته باشد، حد سرقت می‌تواند جاری شود (ایزدی فر و پیردهی حاجیکلا، ۱۳۸۹: ۵۷).

۲ عنصر قانونی جرم سرقت

عنصر قانونی جرم و مجازات به وسیله قانونگذار است و پایه و اساس تشکیل جرم به‌شمار می‌آید. پس اگر عنصر قانونی وجود نداشته باشد دیگر نمی‌توان سراغ عنصر مادی و معنوی رفت، چراکه جرم تشکیل نشده است. لذا باید گفت که عنصر قانونی از مهم‌ترین موجبات تضمین حقوق و آزادی‌های فردی و اجتماعی محسوب می‌شود (گلدوزیان، ۱۳۹۵: ۱۶۶). با توجه به گستردگی جرم سرقت و انواع مختلف از این جرم، عنصر قانونی جرم سرقت شامل چندین ماده در قوانین و مقررات کیفری است که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

اثر علمی، ادبی، هنری، فنی، و دانشی، در و از طریق رایانه و فضای مجازی قابل خرید و فروش باشد و صاحب اثر یا ذی‌نفع آن را برای فروش عرضه کرده باشد یا برای استفاده و بهره‌گیری شخصی و یا سازمانی خود ذخیره نموده باشد. با این تفاسیر داده مورد نظر در قانون جرایم رایانه‌ای دارای ویژگی‌های می‌باشد.

۳-۱- دارای ارزش بودن

مال چیزی است که دارای ارزش اقتصادی باشد. باید دانست مالیت مفهوم مطلق نیست، بلکه مفهومی نسبی است و با شرایط و اوضاع خاص سنجیده می‌شود (شهیدی، ۱۳۸۶: ۵۰). به تعبیری دیگر مال آن چیزی است که پرداخت پول یا یک کالای باارزش دیگر در مقابل آن، هم از نظر عرف و هم از نظر شرع، جایز شناخته شود (میرمحمدصادقی، ۱۳۸۸: ۲۰۸). زمانی که ما دنیای واقعی و مجازی را از لحاظ روابط مالی و معاملاتی و حقوقی بین اشخاص، با یکدیگر مقایسه کنیم، در می‌یابیم همانطور که در دنیای واقعی اشخاص، اموال و دارایی‌هایی دارند، در دنیای مجازی نیز از چنین موقعیت و امتیازی برخوردار هستند. امروزه اشخاص بخش قابل توجهی از کارهای خود را در و از طریق رایانه و اینترنت انجام می‌دهند تا از طریق سنتی آن. با فراهم شدن چنین بستری برای فعالیت‌های اقتصادی و تولید روزافزون مالکیت‌های معنوی در فضای مجازی، زمینه ارتکاب جرم برای خلافاکاران و فرصت‌طلبان مهیا شده است تا از این حوزه بتوانند به اهداف شوم خود دست پیدا کنند و به دارایی‌های معنوی اشخاص به شکل نوین دست پیدا کنند. اگر در دنیای واقعی دستبرد زدن به یک کتابفروشی و یا انتشاراتی و ربودن کتاب‌ها و نشریه‌های موجود با سختی و دشواری‌هایی ممکن است صورت گیرد، اما امروزه سرقت نسخه یا نسخه‌های یک کتاب دیجیتال با دشواری‌های کمتری روبه‌رو است. به عبارت دیگر رایانه و اینترنت فضای مناسبی برای ذخیره کردن، نگهداری و مورد دادوستد قرار دادن تولیدات معنوی اشخاص شده است. این تولیدات معنوی، همان داده‌های دادوستد شدنی هستند که ممکن است به گونه‌های مختلفی مورد تعرض قرار گیرند. از جمله تعرض‌های نگران‌کننده در این فضا دست‌اندازی به چنین داده‌هایی و از آن خود ساختن آنها

که همین دو شرط سرقت الکترونیکی را از سرقت به روش سنتی تفکیک می‌کند: یکی، وسیله ارتکاب جرم و دیگری، فضا و بستری که امکان ارتکاب جرم در آن فراهم می‌شود.

در رابطه با موضوع جرم سرقت الکترونیکی می‌خواهیم بدانیم که قانونگذار از چه چیزی حمایت کرده است؛ رفتار نسبت یا بر روی چه چیزی انجام شود تا عنوان جرم پیدا کند؟ با توجه به تعریفی که قانونگذار از این جرم در ماده ۱۲ قانون جرایم رایانه‌ای بیان کرده است، در مقام حمایت هرچه بیشتر از داده‌های دادوستد شدنی برآمده است. مع‌الوصف، این جرم در صورتی محقق می‌شود که ربودن، به‌عنوان رفتار مجرمانه، نسبت به چنین داده‌هایی صورت پذیرد. به این اعتبار که رفتار مجرمانه نسبت به چنین چیزهایی انجام می‌شود. این نوع کالا «موضوع و متعلق» جرم سرقت الکترونیکی خوانده می‌شود به عبارت دیگر، هر چیزی است که ارتکاب رفتار مجرمانه نسبت به آن امکان پذیر باشد. لذا، تعیین حد و مرز موضوع جرم یاد شده ضرورت پیدا می‌کند و باید معلوم شود چه چیزهایی و با چه شرایطی موضوع سرقت الکترونیکی قرار می‌گیرد؟ افزون بر این واژه «داده» از واژه‌های تخصصی و رایانه‌ای می‌باشد که در کنار واژه‌های دیگری از این دست به‌کار گرفته می‌شود و تفکیک آن از واژه‌های مشابه لازم و ضروری می‌باشد. «داده» در اصطلاح به هرگونه اطلاعاتی گفته می‌شود که از طریق دستگاه ورودی به درون رایانه وارد می‌شود تا عملیاتی روی آن به اجرا در آید (شیرزاد، ۱۳۸۸: ۸۰).

در بند «الف» ماده ۱ قانون انتشار دسترسی آزاد به اطلاعات ۱۳۸۸ آمده است: «اطلاعات: هر نوع داده که در اسناد مندرج باشد یا به‌صورت نرم افزاری ذخیره گردیده و یا با هر وسیله دیگری ضبط شده باشد». مشخص می‌شود که قانونگذار در این قانون، از یک‌سو و در قانون جرایم رایانه‌ای، از سوی دیگر، بدون توجه به کاربرد تخصصی و فنی واژه «داده»، جعل اصطلاح نموده است و معنای دیگری را از آن اراده نموده است. با توجه به عنوان‌گذاری این رفتار مجرمانه به سرقت و به‌کار بردن واژه «ربودن» در ماده ۱۲ قانون جرایم رایانه‌ای، «داده» هر نوع تولید رایانه‌ای است که به‌عنوان یک

می‌آیند، مشمول عنوان سرقت الکترونیکی می‌شود. زیرا این گونه داده‌ها نیز به اعتبار پیوندی که با سایر داده‌ها و امور مالی و معاملاتی اشخاص دارند، در دنیای مجازی از ارزش مالی برخوردارند و نمی‌توان آنها را به‌عنوان یک چیز بی‌ارزش محسوب کرد. البته اگر از منظر حق مالکیت فکری و معنوی به این موضوع توجه شود، به دست آوردن کدها و نشانه‌های رمز را نمی‌توان نقض این‌گونه از مالکیت دانست و در این صورت، رفتار مرتکب، عنوان دسترسی غیرمجاز به داده را پیدا خواهد کرد (بهمنی پور و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۳۴).

۳-۲- به دیگری تعلق داشتن

ماهیت جرم سرقت و سایر جرایم علیه اموال، تعدی و تجاوز به مالکیت است و این تعدی و تجاوز ممکن نخواهد بود مگر اینکه آن مال موضوع سرقت در مالکیت دیگری قرار داشته باشد. بر این اساس اگر شخصی بر مالی دست‌اندازی کند که خود، مالک آن مال می‌باشد، حتی اگر با سوءنیت و عدم آگاهی از اینکه مال به خودش تعلق دارد، چنین کاری را انجام داده باشد، عمل او مشمول عنوان سرقت نیست، زیرا در واقع حق خویش را نسبت به آن مال اعمال کرده است؛ چراکه مالک حق هرگونه مداخله‌ای در مال خود را دارا می‌باشد. همچنین اگر مالی را به تصرف خود درآورد که به هیچ کس تعلق ندارد، چنین اقدامی، از اسباب تملک و کسب مالکیت محسوب می‌شود و مشمول عنوان سرقت نخواهد شد. در سرقت الکترونیکی صرف نظر از ماهیت آن، برای پیدایش جرم، وجود این شرط و وصف لازم است و در صورت عدم وجود این شرط، جرم محقق نمی‌شود. اما منظور از «به دیگری تعلق داشتن» این است که حقوق‌دانان برای این شرط دو معنا را متصور شده‌اند؛ یکی مال به رباینده تعلق نداشته باشد و دیگری مال دارای صاحب و مالک باشد (منصور آبادی و فتحی، ۱۳۹۲: ۱۲۳). با توجه به این دو معنا اگر داده به مرتکب تعلق داشته باشد و یا مالک نداشته باشد، رفتار مرتکب را نمی‌توان مشمول عنوان سرقت الکترونیکی دانست.

به زبان اشخاص ذی‌نفع است. بنابراین داده‌های رایانه را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد: داده‌های قابل دسترسی؛ داده‌های هستند که صاحبان این داده‌ها، داده‌های خود را به اشتراک گذاشته و به دیگران اجازه داده‌اند که به‌صورت مشروط یا مطلق از آنها استفاده کنند. اما داده‌های غیرقابل دسترسی؛ داده‌های هستند که استفاده از آنها منوط به اجازه صاحبان آن داده‌ها است و یا اینکه ممکن است با خریداری آن داده به آن دست پیدا کنند. اگر کسی به این دسته از داده‌ها دستبرد زند و یا از طریق دیگری غیر از اجازه و خرید به این داده‌ها دسترسی پیدا کند و آنها را مورد استفاده قرار دهد و یا آنها را از آن خود سازد، رفتارش، سرقت الکترونیکی قلمداد می‌گردد.

بنابراین داده‌های داد و ستد شدنی، تمام گونه‌های مالکیت فکری و معنوی را در بر می‌گیرند. داده‌های از این دست ممکن است به‌صورت متن، نوشتار، عکس، و صوت، برنامه‌های کامپیوتری و غیرکامپیوتری مثل نرم افزارها، بازی‌های کامپیوتری و... باشد. همه اینها در زمره داده‌های داد و ستد شدنی قرار می‌گیرند، و ممکن است مصادیق آنها فراتر از مواردی که گفته شد نیز باشند. لذا می‌توان نتیجه گرفت که ربودن داده‌هایی که از نظر قانونی و شرعی مال محسوب نمی‌شوند و قابلیت داد و ستد ندارند، سرقت محسوب نمی‌شوند (بابی و پورقهرمانی، ۱۳۸۸: ۳۳۷). با این وجود ماده ۱۲ قانون جرایم رایانه‌ای به مال یا ارزش مالی داده نپرداخته است و تعبیر «داده متعلق به دیگری» هرگونه داده را در بر می‌گیرد؛ خواه داده‌ها دارای ارزش مالی باشند مانند یک فرمول و خواه نباشند مانند یک مقاله پذیرش نشده و نیز خواه دارنده داده خود آنها را پدید آورده باشد، مانند متن یک کتاب یا یک طرح صنعتی یا اینکه از دیگری خریداری کرده یا به طریق قانونی دیگری به دست آورده باشد (عالی پور، ۱۳۹۰: ۲۵۸). البته نیازی به ذکر آن حس نمی‌شود چون مبنای سرقت ربودن مال دیگری است و اگر چنانچه چیزی که ربوده می‌شود دارای ارزش دادوستد نباشد یا اینکه مالیت نداشته باشد، از دایره شمول سرقت خارج است. ورود به سیستم‌های رایانه‌ای و به دست آوردن کدهای رمز، که به‌نوبه خود گونه‌ای از داده و محتوای الکترونیکی به شمار

۳-۳- داشتن ماهیت دیجیتالی

منظور از داشتن ماهیت دیجیتالی، وجودی غیرمادی و غیرقابل لمس است، یعنی چیزی که وجود خارجی و مادی ندارد و به صورت ظاهری قابل دریافت و بهره‌گیری است. از دید علم فناوری اطلاعات، دیجیتال توصیفی است از هر سیستمی که براساس داده‌ها و یا رویدادهای غیرپیوسته کار می‌کند. کامپیوترها دستگاه‌های دیجیتالی هستند، چراکه در پایین‌ترین سطح فقط دو مقدار صفر و یک، یا خاموش و روشن را تشخیص می‌دهند؛ هیچ راه ساده‌ای برای نمایش مقداری بین صفر و یک، مثلاً ۰/۲۵ وجود ندارد. همه داده‌های که کامپیوتر پردازش می‌کند، به صورت دیجیتالی، یعنی مجموعه‌ای از صفر و یک‌ها، کدگذاری می‌شوند (عطازاده و انصاری، ۱۴۰۰: ۱۲۵). لذا برای تحقق سرقت الکترونیکی باید مرتکب به چنین داده‌ای دستبرد بزند و اگر برای این منظور سخت‌افزار رایانه مثل محل ذخیره‌سازی اطلاعات را از جای خود باز کند و به دنبال آن از داده‌های ذخیره شده بر روی آن استفاده نماید، رفتار او سرقت الکترونیکی در این معنای خاص نیست، بلکه چون وی به صورت فیزیکی هارد را در دست گرفته و برده است و بعد از این کار از داده‌ها استفاده کرده، عمل وی سرقت الکترونیکی نیست. لذا در بحث عنصر مادی جرم سرقت اعم از سرقت به روش سنتی و سرقت الکترونیکی این است که مال و اشیاء و امتعه متعلق به دیگری در عالم واقعی یا در فضای الکترونیک مورد دستبرد و ربایش قرار گیرد، و به تصرف و استفاده سارق درآید. تفاوتی ندارد که ابزار سرقت ابزارهای عادی و طبیعی باشد یا با ابزارهای فناورانه و الکترونیکی باشد؛ آنچه مهم است وقوع سرقت از مال دیگران است.

۴- تطبیق عنصر مادی جرم سرقت به روش سنتی و سرقت الکترونیکی

با توجه به تعریفی که قانونگذار در ماده ۲۶۷ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ از سرقت ارائه داده: «سرقت عبارت از ربودن مال متعلق به غیر است»، این ماده اجزای تشکیل دهنده عنصر مادی جرم سرقت را بیان می‌نماید.

۴-۱- ربایش

از منظر حقوقی، ربودن به معنای اثبات ید کردن در مال منقول بدون رضایت صاحب آن است (سالاری، ۱۳۸۹: ۱۴۴). مقصود از اثبات ید نمودن، به تصرف و تسلط خود در آوردن شیء است. این مفهوم در سرقت الکترونیکی نیز وجود دارد؛ چون سارق اطلاعات مالی و آنچه که دارای ارزش اقتصادی است از تصرف صاحب آن خارج می‌نماید و آن را به تصرف خود و یا شخص دیگری در می‌آورد. بنابراین به نظر می‌رسد شرط تحقق ربایش اثبات ید بر مال بدون اطلاع صاحب مال می‌باشد؛ زیرا اگر صاحب مال اطلاع داشته باشد، از شخصی که مال او را بر می‌دارد، و این امکان وجود دارد که در برداشتن مال هیچ گونه مداخله‌ای نکند و یا با رضایت خود مال را به او بدهد و یا ببخشد. لذا عدم اطلاع مالک از برداشتن مال شرط تحقق ربودن است. نکته اینکه، اگر مال (اعم از اینکه فیزیکی باشد یا به صورت داده‌ها و اطلاعات) توسط خود مالباخته به سارق داده شود، یقیناً ربایش و در نتیجه، سرقت محقق نشده است. همچنین اگر تسلیم مال به خصوص اطلاعات مالی بر اثر اشتباه و غفلت یا عدم آگاهی کامل به برنامه‌های رایانه‌ای باشد و مال را در اختیار دیگری قرار بگیرد، باز هم نمی‌توان گفت که ربایش صورت گرفته است، زیرا با اشتباه، غفلت و یا عدم آگاهی صاحب مال به برنامه‌های رایانه‌ای، رکن ربایش محقق نشده و در نتیجه مشمول عنوان سرقت قرار نمی‌گیرد و تنها می‌توان گفت که مسؤولیت مدنی بر او بار می‌شود، اعم از این که این اشتباه در کل شیء یا در قسمتی از آن تسلیم شده باشد یا در هویت شخص.

مفهوم نخست از رکن ربایش، ربایش اموال منقول می‌باشد، ماده ۱۹ قانون مدنی بیان می‌دارد: «اشیایی که نقل آن از محلی به محل دیگر ممکن باشد، بدون اینکه به خود یا محل آن خرابی وارد آید، منقول است». طبق این ماده، می‌توان گفت ربودن مال با نقل و انتقال آن از مکانی به مکان دیگر قابل تصور است. لذا اموال غیرمنقول به علت عدم امکان ربایش نمی‌توانند موضوع جرم سرقت قرار گیرند. در مورد منقول بودن داده‌های الکترونیکی باید بین دو مسأله تفکیک قائل شد؛ یکی اینکه اگر خود سخت افزار رایانه با عنایت به آن

صورتی مورد سرقت قرار گیرند، مشمول عنوان سرقت قرار نخواهند گرفت. در سرقت الکترونیکی نیز، داده‌ها و اطلاعاتی که از نظر شرعی و قانونی مورد حمایت قرار نگرفته باشند اگر ربوده شوند، موضوع سرقت الکترونیکی قرار نمی‌گیرند.

۴-۴- مخفیانه بودن

قانونگذار در قانون مجازات اسلامی شرط مخفیانه بودن را از تعریف سرقت خارج کرده است و آن را به‌عنوان یکی از شرایط سرقت مستوجب حد، در بند «ث» ماده ۲۶۸ این قانون بیان نموده است: «هتک حرز و سرقت مخفیانه باشد». مخفیانه بودن ربایش بدین معنا است که سارق بدون رضایت و اطلاع صاحب مال یا متصرف قانونی او، عمل ربایش را انجام دهد. بنابراین مخفیانه بودن به این معنا است که ربودن اموال باید از دید مالک یا متصرف قانونی او مخفی باشد. البته در اینجا، تفاوتی نمی‌کند که ورود سارق به محل سرقت به‌صورت پنهانی باشد و یا به‌صورت علنی باشد. در بحث سرقت الکترونیکی نیز پنهانی بودن شرط اساسی و لازم می‌باشد، زیرا اگر پنهانی بودن شرط نباشد موضوع جرم سرقت محقق نمی‌شود، فرقی نمی‌کند سرقت به روش سنتی باشد یا سرقت الکترونیکی. سؤالی که در اینجا به ذهن خطور می‌کند این است که پنهانی بودن سرقت را در چه محلی ملاک قرار دهیم؛ محلی که جرم در آن واقع شده است یا محلی که داده‌ها از آنجا برداشته می‌شود؟ می‌توان گفت که در جرم سرقت به روش سنتی، محل وقوع جرم ملاک عمل است، اما در سرقت الکترونیکی تعیین محل وقوع جرم به این راحتی نیست. لذا به نظر می‌رسد ملاک، همان محلی است که مجرم فعالیت‌های مجرمانه‌اش را در آنجا انجام می‌دهد.

۴-۵- قرار داشتن در حرز

حرز در لغت به معنای جای محکم و استوار یا پناهگاه و یا جایی که چیزی را در آن محافظت می‌کنند گفته می‌شود (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۵: ۲۹۱). قانونگذار در ماده ۲۶۹ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ به پیروی از فقهای چون محقق حلی، حرز را عبارت از مکان متناسبی دانسته است که «مال عرفاً در آن از دستبرد محفوظ می‌ماند». با توجه به این ماده در می‌یابیم که منظور از حرز لزوماً جا و موضع طبیعی اشیا

داده‌ها مورد ربایش واقع شود، جرم سرقت الکترونیکی محقق شده است. دوم اینکه اگر ربایش منحصر به اطلاعات باشد، در این صورت باید بین دو مسأله دیگر تفکیک قائل شد: اول، در برخی از برنامه‌های رایانه‌ای با Cut یا Copy امکان نقل و انتقال اطلاعات و داده‌ها در آن وجود دارد و در شمول اموال منقول قرار می‌گیرند. دوم، برخی از برنامه‌های رایانه‌ای به گونه‌ای طراحی شده‌اند که امکان نقل و انتقال آنها وجود ندارد و فقط با از بین رفتن و تخریب رایانه یا سخت افزار رایانه، تخریب می‌شوند (بای و پورقهرمانی، ۱۳۸۸: ۳۴۴). به نظر می‌رسد داده‌ها مال غیرمنقول محسوب می‌شوند. بنابراین سرقت الکترونیکی محقق نمی‌شود. مفهوم دوم از رکن ربایش، قرار داشتن در حرز است. در قسمت‌های بعدی از نوشتار حاضر درخصوص حرز بیشتر توضیح خواهیم داد.

۴-۲- تعلق داشتن مال به غیر

برای محقق شدن جرم سرقت (اعم از سرقت به روش سنتی یا سرقت الکترونیکی) بایستی مال موضوع سرقت در زمان ارتکاب و وقوع سرقت متعلق به سارق نباشد، بلکه متعلق به شخص دیگری باشد؛ پس اگر سارق علم به این داشته باشد که آنچه می‌رباید متعلق به دیگری است، یکی از ارکان سرقت تحقق پیدا می‌کند.

۴-۳- مالیت داشتن

هر چیزی که عنوان مال داشته باشد، دارای ارزش اقتصادی باشد موضوع جرم سرقت قرار می‌گیرد. لذا داده‌ها و اطلاعات الکترونیکی وجود دارند که مال محسوب نمی‌شوند و با ربودن آنها سرقت محقق نمی‌شود. اما داده‌هایی که مالی هستند و به عبارتی در حکم مال و وجوه می‌باشند می‌توان آنها را موضوع جرم سرقت الکترونیکی قرار داد. از این‌رو هر آنچه مالیت داشته باشد، حتی از نوع داده و اطلاعات باشد، می‌تواند موضوع جرم سرقت قرار گیرد. مانند نسخه الکترونیکی فیلم یا قطعه موسیقی و حتی کتاب و مقاله به‌عنوان یک کالا و دارای منفعت عقلایی مورد معامله قرارگیرد. نکته قابل توجه اینکه مال موضوع سرقت باید از نظر شرع و قانون مال محسوب شود، مشروبات الکلی از نظر شرعی و اسلحه به اعتبار قانون برای برخی از افراد قابل تملک نمی‌باشد، در

نمی‌باشد. لذا، مچ دست، درخت و بدن را نمی‌توان، به ترتیب، حرز ساعت، میوه و لباس دانست، هرچند که جای طبیعی این اشیاء همان مواضع می‌باشد؛ مگر آنکه مال به گونه دیگری مورد محافظت قرار گیرد، مثلاً درخت داخل حصار قرار داده شود، که در این صورت میوه‌های درخت نیز، به تبع مانند خود درخت، محرز محسوب خواهند شد (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۵: ۲۹۳). در همین راستا در سرقت الکترونیکی آیا رایانه حرز محسوب می‌شود؟ یا در صورتی رایانه حرز محسوب می‌شود که دارای رمز و سیستم امنیتی باشد؟ در پاسخ به این سؤال می‌توان گفت که حرز ماهیت شرعی ندارد و در شرع و قانون مشخص نشده، بلکه باید آن را امری عرفی قلمداد کرد و مطابق نظر عرف عمل کرد. با توجه به اینکه حرز براساس اختلاف اموال، دارای انواع و اقسام مختلفی است، قضاوت عرف نسبت به این مسئله با توجه به زمان و مکان و نیز در مورد اشخاص و اموال مختلف فرق می‌کند. بنابراین، اگر راجع به اطلاعاتی که در فضای مجازی ارائه می‌شود به عرف مراجعه کنیم می‌توان رایانه را حرز اطلاعات به شمار آورد، برای روشن‌تر شدن مطلب باید دو مسأله را از هم تفکیک نمود: اول، زمانی که عرف، رایانه را محل نگهداری برخی از اطلاعات و داده‌ها نمی‌داند، مثل نگهداری فیلم‌های خانوادگی و شخصی در رایانه، در چنین مواردی هتک حرز معنا ندارد. دوم، زمانی که عرف، رایانه را محل نگهداری برخی از اطلاعات و داده‌ها بداند. در اینجا هتک حرز محقق می‌شود (بای و پورقهرمانی، ۱۳۸۸: ۳۴۷).

۵- عنصر روانی جرم سرقت

برای تحقق جرم علاوه بر عناصر قانونی و مادی، عنصر روانی نیز باید موجود باشد والا با فقدان یکی از این عناصر جرم محقق نمی‌شود. به‌طور کلی در تعریف عنصر روانی می‌توان گفت مجرم زمانی مسؤول تلقی می‌شود که با آگاهی کامل به کیفیت فعل مجرمانه و همچنین نامشروع بودن آن، جرم را انجام دهد و چه بسا در برخی جرایم مصادیقی از تقصیر مثلاً بی‌احتیاطی جایگزین این عنصر گردد.

شرط اصلی تحقق جرم سرقت به روش سنتی و الکترونیکی همانا وجود قصد و نیت سوء و مجرمانه است، و آن عبارت از

علم و آگاهی و اراده مجرم بر سرقت مال متعلق به دیگری، بدون رضایت و میل مالک و متصرف آن و به قصد تصاحب و تملک مال مسرووق، به تعبیر دیگر قصد نتیجه به‌عنوان سوءنیت خاص. بنابراین جرم سرقت از جمله جرایم قصدی است و بدون تحقق عنصر روانی محقق نمی‌شود و جزء جرایم مادی صرف نیست و با ربودن مال دیگری بدون قصد مجرمانه مثل قصد شوخی یا استفاده موقت از مال دیگری با نیت استرداد به مالکش، یا برداشتن اشتباهی مال دیگری، جرم سرقت محقق نمی‌شود. همچنین وجود عواملی از قبیل جنون، خواب، صغرسن، مستی، اضطراب، اکراه، مانع تحقق جرم سرقت می‌شود، کسی که در حال مستی مسلوب‌الاراده کننده، خواب طبیعی، هیپنوتیزم، بیهوشی و مانند آنها مرتکب عمل سرقت شود و مال دیگری را می‌رباید. به دلیل قاصد نبودن، فاقد مسؤولیت کیفری است و به ارتکاب سرقت (اعم از حدی یا تعزیری) محکوم نخواهد شد (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۵: ۲۶۸). اما عنصر روانی سرقت الکترونیکی را می‌توان در دسته جرایم مقید به نتیجه جا داد و به همین خاطر، پیدایش آن، افزون بر رفتار، به نتیجه و رابطه سببیت نیز نیاز دارد. این نتیجه و زیان به همراه رفتاری که از مرتکب مبنی بر کپی و یا برش داده سر می‌زند، پدیدار می‌شود و همواره این رفتار از نتیجه ناگسستنی است، یعنی به همراه رفتار، داده از دست دارنده خارج شده و زیان به او وارد می‌شود. بنابراین، میان عمل مادی و حالت روانی مرتکب باید ارتباطی وجود داشته باشد تا مرتکب مقصر شناخته شود. یعنی مرتکب وقوع عمل مجرمانه را اراده نماید؛ به جرم بودن عمل ارتكابی خود آگاه باشد در واقع هم به کیفیت عمل مجرمانه و هم از خلاف شرع و خلاف قانون بودن آن عمل مطلع باشد. پس مرتکب باید عمد در رفتار (کپی گرفتن و جابه جا کردن) و علم به متعلق به غیر بودن داشته باشد و قصد ربودن و محروم کردن صاحب آن از داده‌ها و اطلاعات رایانه‌ای را داشته باشد و اینکه بدون رضایت و میل مالک و متصرف آن و به قصد تصاحب و تملک مال مسرووق باشد (عطازاده و انصاری، ۱۴۰۰: ۱۲۵).

۶- تطبیق شرایط حد سرقت بر سرقت‌های الکترونیکی

با وجود ارکان و عناصر مشترک میان جرم سرقت الکترونیکی و سرقت به روش سنتی و با توجه به اینکه تفاوت ماهوی میان این دو نوع سرقت وجود نداشته و تفاوت شکلی موجود نیز نمی‌تواند تغییری در ماهیت مشترک میان آنها به وجود آورد. لذا برای تطبیق سرقت مستوجب حد با سرقت الکترونیکی شرایطی خاصی وجود دارد.

۶-۱- آگاهی از ربودن مال غیر

اگر سارق آگاه نباشد که مال متعلق به خود را می‌دزد و همچنین اگر تمام مال برداشته شده، مال غیر نباشد و سارق مال مشترک را بدزد، حد سرقت جاری نمی‌شود. بنابراین چنانچه داده‌ها قبل از سرقت، به‌هرنحوی، به مالکیت کسی درآمده باشد که اقدام به نسخه برداری یا انتقال آنها نموده است، چنین شخصی مشمول عنوان جرم سرقت الکترونیکی نمی‌شود، هرچند قانونگذار در قانون جرایم رایانه‌ای درخصوص چنین مواردی، مانند موردی که سرقت داده‌های مشترک به وسیله یکی از شرکاء انجام شده باشد، حکمی را بیان نکرده است. لذا اگر فردی اقدام به نسخه برداری و یا انتقال داده‌ها از یک سیستم رایانه‌ای یا وبسایت به‌صورت غیرمجاز نماید و معتقد باشد که آن داده‌ها و اطلاعات متعلق به خودش می‌باشند و بر همین اساس برداشت آنها را مجاز بداند، با وجود چنین شبهه‌ای، البته در صورتی که چنین احتمالی درخصوص وی صدق کند، حکم حد سرقت در مورد وی جاری نخواهد شد (آهنگران و رضوی اصل، ۱۳۹۸: ۲۵۸).

۶-۲- قرار داشتن مال در حرز متناسب با آن

برای تشخیص حرز متناسب در سرقت الکترونیکی، در بررسی قانون جرایم رایانه‌ای میان سرقتی که همراه با هتک حرز باشد با سرقتی که فاقد چنین شرطی باشد، تفکیکی صورت نگرفته است و قانونگذار تنها در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ طی بندهای «ب، پ، ت، ث» ماده ۲۶۸ و همچنین مواد ۲۶۹ تا ۲۷۳ به بیان مسائل مرتبط با حرز و هتک آن پرداخته است، ماده ۲۷۱ اشعار می‌دارد: «هتک حرز عبارت از نقض غیرمجاز حرز است که از طریق تخریب دیوار یا بالا رفتن از آن یا

باز کردن یا شکستن قفل و امثال آن محقق می‌شود». با بررسی عرف جاری در میان کاربران شبکه‌های رایانه‌ای مشاهده می‌شود که بنابر نظر عرف جوامع امروزی، قرار دادن داده‌ها و اطلاعات در فضاها و سیستم‌هایی که ورود به آنها مستلزم به‌کارگیری نام کاربری و رمز عبور بوده و دسترسی به آنها برای همه کاربران مجاز نیست، مصداق حرز متناسب برای نگهداری داده‌ها و اطلاعات است. بنابراین از آنجایی که در نظر عرف متخصصان و کاربران شبکه‌های رایانه‌ای، حرز متناسب برای نگهداری داده‌ها و اطلاعات، سیستمی با زیرساخت‌های لازم امنیتی به همراه ضریب ایمنی مطلوب است، اگر این نظر عرف را معتبر و منطبق بر ادله بدانیم، برداشت اطلاعات از محل‌هایی که فاقد این شرایط باشند، مشمول عنوان سرقت مستوجب حد نمی‌باشد و اگر در سرقت‌های الکترونیکی، محل نگهداری داده‌ها در سیستم رایانه‌ای، تناسب لازم را با نوع و ارزش آن داده‌ها نداشته باشد، چنین موردی مشمول عنوان سرقت‌های مستوجب حد به‌شمار نمی‌آید. لذا جهت سنجش اعتبار نظر عرف متخصصان و کاربران شبکه‌های رایانه‌ای در تعیین مصادیق حرز، نیاز به تطبیق آن بر ادله موجود بوده و برای رسیدن به نتیجه دقیق در این زمینه تفکیک دو مورد ضرورت دارد که پیش‌تر نیز بیان شده است: اول، زمانی که عرف رایانه را در کنار سایر کارکردهای آن، مانند پردازش سریع اطلاعات و...، محل مناسبی برای نگهداری برخی از داده‌ها و اطلاعات نمی‌داند که در چنین مواردی اگر این اطلاعات سرقت شوند، هتک حرز محقق نمی‌شود و در نتیجه امکان اجرای حد سرقت وجود ندارد. دوم، زمانی که عرف رایانه‌ای را محل نگهداری هرگونه داده و اطلاعات می‌داند. در این اینجا نیز لازم است که دو مورد از هم تفکیک شود: یک، اطلاعاتی که عرف صرف وجود آن اطلاعات در رایانه را حرز می‌داند و دیگری اطلاعاتی که صرف وجود آن اطلاعات در رایانه، حرز محسوب نمی‌شود، بلکه برای حرز محسوب شدن آن، باید رایانه به سیستم‌های امنیتی مناسب مانند قفل نرم افزاری و رمز عبور مجهز باشد (آهنگران و رضوی اصل، ۱۳۹۸: ۲۶۲).

۶-۳- رسیدن ارزش داده‌ها به حد نصاب

محیط مجازی است. در حالی که بستر ارتکاب جرم سرقت به روش سنتی محیط بیرونی یا همان فضای فیزیکی می‌باشد. با توجه به وجود شرایط سرقت مستوجب حد در سرقت الکترونیکی، شایسته است که قانونگذار در فصل سوم تحت عنوان سرقت و کلاهبرداری مرتبط با رایانه، در ضمن ماده ۱۲ قانون جرایم رایانه‌ای، سرقت الکترونیکی را در صورت داشتن شرایط سرقت مستوجب حد، حدی بداند و با اصلاح مواد مزبور و یا الحاق تبصره‌ای به آن، بر این نکته تصریح گردد که اگر این‌گونه سرقت‌ها در فضای مجازی به همراه شرایط سرقت مستوجب حد صورت گیرد، باز هم می‌تواند در زمره مصادیق جرم سرقت حدی قرار گیرند.

ملاحظات اخلاقی: ملاحظات اخلاقی در این پژوهش رعایت شده است.

تعارض منافع: تدوین این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهم نویسندگان: این پژوهش، مشترکاً توسط نویسندگان نگارش یافته است.

تشکر و قدردانی: از تمام کسانی که در تهیه این مقاله ما را یاری رسانده‌اند سپاس‌مندیم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین یا تخصیص اعتبار مالی انجام گرفته است.

منابع و مأخذ

- آهنگران، محمدرسول و رضوی اصل، سیدمحسن (۱۳۹۸). «بررسی فقهی- حقوقی امکان اجرای حد در سرقت رایانه‌ای». *مجله فقه و مبانی حقوق اسلامی*، سال ۵۲ (۲): ۲۵۳-۲۶۹.
- اولریش، زیبر (۱۳۹۰). *جرایم رایانه‌ای*. ترجمه محمدعلی نوری و دیگران، چاپ دوم، تهران: انتشارات گنج دانش.
- ایزدی‌فر، علی اکبر و پیردهی حاجیکلا، علی (۱۳۸۹). «سرقت اینترنتی: حدی یا تعزیری؟». *مطالعات اسلامی: فقه و اصول*، ۴۲ (۱): ۴۵-۶۸.

سرقت مالی که کمتر از یک چهارم دینار طلای خالص مسکوک به سکه رایج است، حد سرقت ندارد، این حد نصاب باید در یک‌بار سرقت باشد. لذا این مسأله باید در سرقت‌های الکترونیکی نیز رعایت شود، چون برخی اطلاعات به سرقت رفته ممکن است دارای ارزشی کمتر از این باشد و برخی دیگر بیشتر از حد نصاب باشد. در دنیای شبکه‌های رایانه‌ای اکثر اطلاعاتی که به‌صورت رایگان در دسترس عموم نمی‌باشند، ارزش مالی داشته و قابل خرید و فروش می‌باشند و علاوه بر مالکیت معنوی آنها، مبلغی به‌عنوان بهای دریافت فایل در نظر گرفته می‌شود (آهنگران و رضوی اصل، ۱۳۹۸: ۲۶۵). این شرط در بند «ج» ماده ۲۶۸ و مواد ۲۷۴ و ۲۷۵ قانون مجازات اسلامی مقرر شده است.

نتیجه‌گیری

از مجموع آنچه بیان شد به دست می‌آید که در حقوق کیفری ایران، جرم سرقت به روش سنتی و سرقت الکترونیکی از جمله جرایمی است که از یک‌سو، نظم الکترونیکی، و از سوی دیگر، نظم اقتصادی را برهم می‌زند. قانونگذار با در نظر گرفتن چنین امری به جرم‌انگاری این رفتار پرداخته است. لذا تحقق این جرم همانند دیگر جرایم نیاز به عناصر تشکیل دهنده جرم دارد. بنابراین به شرح و تفسیر ماده ۱۲ قانون جرایم رایانه‌ای و مواد ۲۶۷، ۲۶۸ و مواد دیگر مربوط به سرقت به طور مبسوط پرداخته شد، همچنین به تطبیق جرم سرقت الکترونیکی با سرقت به روش سنتی در عناصر سه‌گانه و اینکه سرقت الکترونیکی با سرقت به روش سنتی در بسیاری از جهات دارای وجوه اشتراک می‌باشند، از جمله در ارکان ربایش، مخفیانه بودن، تعلق داشتن مال به شخص دیگر و در بعضی موارد اشتراک در حرز و اشتراک در عنصر روانی جرم. همچنین میان سرقت‌های الکترونیکی و سرقت‌های که به روش سنتی انجام می‌شود تفاوت ماهوی وجود ندارد، و ارکان و عناصر تشکیل دهنده هر دو جرم یکی است؛ با این قید که تنها تفاوت‌هایی که این دو جرم با هم دارند و باعث وجه تمایز این دو جرم از یکدیگر شده است، در محیط وقوع این دو جرم است. البته این تفاوت‌ها هم ناشی از ویژگی‌های دو فضای مجازی و سایبر است که در سرقت الکترونیکی بستر ارتکاب جرم فضای سایبر است که نوعی

- بای، حسینعلی و پورقهرمانی، بابک (۱۳۸۸). بررسی فقهی حقوقی جرایم رایانه‌ای. چاپ اول، قم: انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- بهمن پوری، عبدالله؛ شادمان فر، محمدرضا و پورغلامی فراشبندی، مجتبی (۱۳۹۳). «بررسی فقهی حقوقی مال بودن داده‌های رایانه‌ای». فقه و مبانی حقوق اسلامی، ۴۲(۲): ۲۳۱-۲۴۴.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲). المفردات فی غریب القرآن. چاپ اول، تهران: انتشارات دارالعلم.
- سالاری، مهدی (۱۳۸۹). حقوق کیفری اختصاصی سرقت تعزیری و رایانه‌ای. چاپ اول، تهران: انتشارات میزان.
- شهیدی، مهدی (۱۳۸۶). حقوق مدنی ۳ تعهدات. چاپ دهم، تهران: انتشارات مجد.
- شیرزاد، کامران (۱۳۸۸). جرایم رایانه‌ای از دیدگاه حقوق جزای ایران و بین الملل. چاپ اول، تهران: شرکت نشر بهینه فراگیر.
- عالی پور، حسن (۱۳۹۰). حقوق کیفری فناوری اطلاعات. چاپ اول، تهران: انتشارات خرسندی.
- عطازاده، سعید و انصاری، جلال (۱۴۰۰). حقوق جزای اختصاصی جرایم رایانه‌ای. چاپ دوم، تهران: انتشارات میزان.
- گلدوزیان، ایرج (۱۳۹۵). حقوق جزای عمومی. چاپ چهاردهم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- معلوف، لوییس (۱۳۸۰). المنجد فی اللغه. جلد اول، چاپ دوم، تهران: انتشارات صبا.
- منصورآبادی، عباس و فتحی، محمدجواد (۱۳۹۲). جعل و تزویر و جرایم وابسته. جلد دوم، چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت.
- میرمحمد صادقی، حسین (۱۳۸۸). حقوق کیفری اختصاصی (۲) جرایم علیه اموال و مالکیت. چاپ بیست و سوم، تهران: انتشارات میزان.
- میلانی، علیرضا (۱۳۹۱). حقوق جزای عمومی (۱). چاپ اول، تهران: انتشارات میزان.
- نوربها، رضا (۱۳۸۳). زمینه حقوق جزای عمومی. چاپ نهم، تهران: انتشارات دادآفرین.
- وزیری، مجید و ارشاد حسینی، حجت (۱۳۹۶). «بررسی احکام فقهی و حقوقی سرقت رایانه‌ای». نشریه معرفت، ۲۶(۱۳۳): ۵۷-۷۲.